

Inspektion av Falu tingsrätt den 22–24 mars 2022

JO:s protokoll i korthet: Den 22–24 mars 2022 genomförde JO en inspektion av Falu tingsrätt. Vid inspektionen uppmärksammades att det i flera av de äldsta brottmålen förekom utdragna handläggningstider med långa perioder av total passivitet. JO konstaterar att tingsrätten inte arbetade effektivt med delgivning eller tillräckligt aktivt med andra processuella verktyg för att driva målen framåt. Särskilt bekymmersamt var att äldre brottmål där förhandlingar hade ställts in inte verkade prioriteras vid utsättning och att det fanns brister i rutinerna.

Även i flera av de äldsta dispositiva tvistemålen förekom långa handläggningstider och perioder av inaktivitet. Det förekom också brister i dokumentationen vilket innebär att det var svårt att följa vad som hade hänt i målen.

JO ser mycket allvarligt på tingsrättens bristande hantering av framför allt de äldre brottmålen och konstaterar att det saknas en effektiv uppföljning av de mål som blivit eller riskerar att bli gamla. Enligt JO behöver tingsrätten arbeta mer strategiskt för att målen ska kunna avgöras inom skälig tid. Det ansvar som lagmannen har enligt tingsrättsinstruktionen uppmärksammas särskilt.

I protokollet gör JO flera uttalanden om häktningsfrågor, däribland de ändringar i rättegångsbalken som infördes den 1 juli 2021 och som innebär att det sedan dess är rätten som beslutar på vilket sätt den häktades kontakter med omvärlden ska få inskränkas.

Inledning

Den 22–24 mars 2022 genomförde justitieombudsmannen Katarina Pålsson tillsammans med byråchefen Johan Thorblad och föredragandena Simon Hofling, Maria Karlströms, Madeleine Nilsson och Maria Östling (protokollförare) en inspektion av Falu tingsrätt.

Inledande samtal

Inspektionen inleddes tisdagen den 22 mars 2022 med att JO och hennes medarbetare togs emot av lagmannen AA, chefsadministratören BB och registratören CC. De informerade om förhållandena vid tingsrätten och uppgav i huvudsak följande.

Tingsrätten har för närvarande cirka 50 anställda, varav 23 jurister – lagmannen, tio rådmän, en fiskal och elva tingsnotarier. Lagmannen går i pension i början av september 2022 och rekrytering av ny domstolschef pågår. Tingsrätten arbetar med ett traditionellt rotelsystem, som innebär att samtliga mål och ärenden lottas på tolv rotlar med en ansvarig domare. Målen och ärendena fördelas dessutom på underrotlar knutna till en handläggare. Handläggarna arbetar dock företrädesvis med olika måltyper och bereder därför mål åt flera domare. Notarierna är knutna till en domare, men hanterar även egna mål. Sedan 2019 tillämpas en digital målhantering. Den innebär att all kommunikation om mål och ärenden mellan domare, handläggare och notarier sker genom digitala åtgärdsförslag (s.k. DÅF) och digitala åtgärdsbeslut (s.k. DÅB). Varje ordinarie domare har 70–80 mål i balans. Balansläget för tvistemålen är relativt bra medan brottmålen har halkat efter, främst p.g.a. hög arbetsbelastning. Tingsrätten flyttade till nuvarande lokaler 2004, då nybyggda.

Efter det inledande mötet gjordes en rundvandring i tingsrättens lokaler.

Inspektionens omfattning

Vid inspektionen granskades de 25 äldsta pågående brottmålen, de fem äldsta pågående ungdomsmålen, de fem äldsta pågående målen med häktade personer, de 25 äldsta pågående tvistemålen, de 25 äldsta pågående ärendena, de 25 senast avgjorda brottmålen, de 25 senast avgjorda tvistemålen och de 25 senast avgjorda ärendena. Vidare kontrollerades de 15 äldsta pågående respektive avslutade tvistemålen, brottmålen och ärendena som skulle avgöras av notarier samt de 25 senaste häktningsbesluten. Tingsrättens doms- och beslutsböcker för tiden den 15 februari 2021 till den 8 mars 2022 undersöktes stickprovsvis liksom samtliga pågående brottmål, tvistemål och ärenden.

JO hade före inspektionen inhämtat tingsrättens arbetsordning och verksamhetsplan för 2022. Under inspektionen tog JO även del av andra styrande dokument, såsom tingsrättens arbetsbeskrivning. I samtal med bl.a. lagmannen, beredningschefen och andra domare samt tf. handläggarchefen fick JO kompletterande information. De uppgifter som då framkom redovisas inte i detalj men har beaktats i ställningstagandena.

Avslutande sammanträde

Vid ett avslutande sammanträde torsdagen den 24 mars 2022 hölls en översiktlig genomgång med lagmannen AA, beredningschefen DD, tf. handläggarchefen EE och registratören CC. De iakttagelser som hade gjorts under inspektionen redovisades då preliminärt.

Iakttagelser och bedömningar

Inhämtade uppgifter och JO:s övergripande synpunkter

Vid inspektionen hade tingsrätten 1 370 öppna brottmål. Av dessa mål var ca 300 äldre än ett år och 70 av dem hade kommit in före 2020. Det fanns vidare 640 öppna tvistemål, varav 44 hade kommit in före 2020.

Enligt arbetsordningen på tingsrätten har lagmannen ett drivningsansvar för brottmålen samt domstolsärendena och beredningschefen ett motsvarande ansvar för tvistemålen och konkurserna. Muntligen upplystes jag om att drivningsansvaret innebär ett övergripande ansvar för att målen inte blir stillastående för länge och att detta i praktiken utövas genom att det två gånger per år tas fram en lista över dels brottmål som är mer än sex månader gamla och dels tvistemål som är mer än ett år gamla. Vid behov tas därefter en kontakt med ansvarig domare, men i vart fall beträffande brottmålen skedde det sällan.

Det framgick att ett brottmål som regel lottas om till den domare som ska ha huvudförhandlingen i samband med utsättningen av målet. Om målet ställs in och en annan domare ska ha den nya huvudförhandlingen fördelas det om igen i samband med den utsättningen. En underrättelse om omlottningen sker automatiskt digitalt, men kan väljas bort manuellt i de fall det har förekommit en dialog med den aktuella domaren.

Sammanfattande för flera av de granskade äldre brottmålen var att det förekom mycket långa perioder av passivitet och att tingsrätten inte arbetade effektivt med delgivning eller använde sig av andra processuella verktyg för att driva målen framåt i tillräcklig utsträckning. Även flera av de granskade äldsta dispositiva tvistemålen uppvisade långa handläggningstider och perioder av total inaktivitet. Inte heller här använde sig tingsrätten av de verktyg som finns för att driva målen framåt. I vissa fall dröjde det mycket lång tid innan målet sattes ut till muntlig förberedelse och till huvudförhandling.

Det förekom också brister i dokumentationen vilket innebär att det var svårt att följa vad som hade hänt i målen. Exempelvis angavs i flera mål ”Övrigt yttrande” i dagboksbladet om bevisuppgifter och inte sällan saknades uppgift om vem som skickat in en skrift. Jag vill erinra om att en domstol fortlöpande ska registrera vilka handlingar som kommer in till domstolen, vilka åtgärder den utför i målet och vad som i övrigt förekommer i det (se 5 § förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol, ärendeförordningen). Dokumentationen bör alltså vara tydlig. Det är särskilt viktigt vid ett digitalt arbetssätt men även för att tingsrätten effektivt t.ex. ska kunna fullgöra skyldigheten att lämna ut allmänna handlingar. Tingsrätten kan ha anledning att överväga om vissa digitala åtgärdsbeslut bör dokumenteras mer beständigt.

För varje mål och ärende ska det vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare. Det framgår av 15 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion. Av bestämmelsen följer att det ankommer på varje domare att hålla sig underrättad om vilka mål och ärenden som denne ansvarar för (se JO:s beslut den 30 augusti 2007, dnr 1676-2006). Den närmare ansvarsfördelningen ska framgå av arbetsordningen och fördelningen ska ordnas så att ansvaret ska kunna utövas på ett effektivt sätt (15 § tredje stycket).

Lagmannen ansvarar enligt 1 § tingsrättsinstruktionen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt. Inom ramen för

domstolschefens ledningsansvar har lagmannen ett mycket omfattande ansvar för att agera vid långsam handläggning. Lagmannens övergripande ansvar för att mål och ärenden blir avgjorda i tid prövades nyligen av Högsta domstolen i ett mål där JO hade väckt åtal om tjänstefel. Domstolen uttalade bl.a. att det åligger lagmannen att se till att domstolen är organiserad på ett sätt som skapar förutsättningar för en effektiv handläggning och att löpande hålla sig informerad om arbetsläget och självant undersöka förhållandena om tillfredsställande förklaringar inte ges till att äldre mål inte har avgjorts (se NJA 2021 s. 83). Även JO har i flera ärenden betonat vikten av att en tingsrätt har fungerande rutiner för kontroll av äldre mål och ärenden och konstaterat att ansvaret för att det finns ett sådant kontrollsystem ytterst vilar på lagmannen i egenskap av chef för domstolen. I besluten har JO bl.a. uttalat att sådan kontroll som regel utövas genom att domstolschefen med viss regelbundenhet tillsammans med var och en av domarna i domstolen har s.k. rotelgenomgångar, varvid särskilt äldre mål och ärenden ska uppmärksammas. (Se t.ex. JO 2008/09 s. 42 och mitt beslut den 22 juni 2022, dnr 4547-2021 och 5061-2021.)

Enligt min mening framstår avsaknaden av tydliga rutiner för utsättning av de fria brottmålen som en bidragande orsak till att dessa mål har blivit liggande. Skriftliga anvisningar till kansliet saknas och tingsrättens arbetssätt med utsättning framstår som delvis oklart, särskilt för mål som har varit utsatta tidigare. Det är inte klargjort vem som i praktiken ansvarar för att målet sätts ut på nytt eller i vilken ordning det ska göras. Det framkom vidare olika uppfattningar om när, eller om, ansvaret för ett mål övergår från den domare som skulle ha haft en inställd förhandling till en annan domare. Detta är naturligtvis inte tillfredsställande.

Det är särskilt bekymmersamt att de äldre brottmålen där förhandlingar har ställts in inte verkar prioriteras vid utsättning. Således framkom i samtal att åtgärder som ska vidtas i de äldre målen ofta hamnar "längst bak" i prioriteringsordningen. Mot bakgrund av att tingsrätten har påfallande många äldre brottmål samt att handläggningen i vissa fall helt avstannat under flera år framstår den rutin som har beskrivits, att lagmannen går igenom en lista två gånger per år med alla mål äldre än sex månader på en rotel, som långt ifrån tillräcklig. Jag kan här inte undgå att notera att listan enligt tingsrättens arbetsbeskrivning ska omfatta brottmål som är äldre än ett år. Under alla förhållanden ifrågasätter jag hur lagmannen kan hålla sig informerad när han inte har regelbundna möten med de enskilda domarna.

Tingsrätten kan också behöva analysera formen för uppföljning av äldre tvistemål. Även med beaktande av att utrymmet för att i det enskilda fallet anpassa handläggningen är större i dispositiva tvistemål jämfört med brottmål kan jag konstatera att det saknas skriftliga rutiner för t.ex. utsättning av målen till muntliga förberedelser och efter vilka kriterier prioriteringen mellan olika utsättningar bör göras.

Jag ser sammantaget allvarligt på framför allt att det saknas en effektiv uppföljning av de mål som blivit gamla och bristen på tydliga rutiner. Enligt min mening behöver tingsrätten arbeta mer strategiskt och effektivt särskilt med de äldre målen och de som riskerar att bli gamla. Jag vill understryka lagmannens ansvar i detta avseende.

Särskilt om brottmålen

De domar som granskades var i allt väsentligt välskrivna och välmotiverade. Det var särskilt tillfredsställande att avgöranden av notarier innehöll tydliga domskäl och överväganden.

Passiv handläggning och dröjsmål med att sätta ut mål till huvudförhandling

Vid inspektionen iaktogs alltså flera brottmål som under långa perioder blivit liggande utan att tingsrätten hade vidtagit någon, eller enbart någon enstaka, handläggningsåtgärd. Några exempel på detta var följande.

I mål B 4034-16, som gällde bl.a. olovligt brukande, ställdes en huvudförhandling in den 28 mars 2017. Någon handläggningsåtgärd vidtogs inte förrän den 29 maj 2020, dvs. mer än tre år senare, då tingsrätten upprättade en huvudförhandlingsplan för målet och sambandsmålet B 3551-17. I det senare målet hade en huvudförhandling ställts in den 22 maj 2018 p.g.a. att en av de tilltalade inte hade blivit delgiven. Tingsrätten inhämtade en personutredning men vidtog därutöver ingen handläggningsåtgärd förrän i maj 2020 då åklagaren förelades att yttra sig över att tingsrätten inte lyckats delge en av de tilltalade inom preskriptionstiden. Målet skrevs sedermera av i de delar där brott hade preskriberats och sattes ut till huvudförhandling i oktober 2020. Det avgjordes då genom deldom avseende en av de tilltalade.

Mål B 702-18, som gällde bl.a. grov stöld, avsåg flera tilltalade. Efter huvudförhandling den 31 maj 2018 med två av dem meddelade tingsrätten deldom. Enligt uppgift befann sig den tredje tilltalade utomlands och rätten ansåg att det förelåg hinder att hålla huvudförhandling beträffande honom. Den 13 september 2018 meddelade försvararen att den tilltalade befann sig i Sverige och att målet kunde sättas ut. Tingsrätten vidtog av akten att döma inte någon åtgärd med anledning av detta och i augusti 2020 inkom åklagaren med en förfrågan om målets status. Det framgick inte om tingsrätten besvarade förfrågan. I oktober 2020 och januari 2021 inkom nya stämningsansökningar som skickades till den tilltalade och i oktober 2021 förelades åklagaren att yttra sig över bevisningen. Därefter dröjde det till den 13 december 2021 innan tingsrätten kallade till huvudförhandling, som hölls den 18 mars 2022.

I mål B 1560-18, som gällde grovt rattfylleri, ställde tingsrätten in en huvudförhandling som skulle ha ägt rum i september 2019. Tingsrätten vidtog därefter ingen åtgärd för att sätta ut målet till huvudförhandling förrän i september 2020 när tingsrätten kallade till en huvudförhandling som skulle hållas i december 2020. Den förhandlingen ställdes sedermera in. Därefter

vidtogs inga handläggningsåtgärder förrän den 31 januari 2022 då tingsrätten kallade till huvudförhandling i juni 2022.

I mål B 3135-18, som gällde misshandel, ställdes en huvudförhandling in den 26 februari 2019 p.g.a. att målsäganden befann sig utomlands. Därefter hände inget förrän i september 2020 när åklagaren efterfrågade målets status. Någon åtgärd vidtogs inte förrän den 14 maj 2021 då en begäran om rättslig hjälp avseende telefonförhör med målsäganden lämnades in till Justitiedepartementet. Huvudförhandling skulle ha hållits den 28 oktober 2021 men ställdes in p.g.a. att telefonförhör inte kunde genomföras det aktuella datumet. Den 25 november 2021 kallade tingsrätten till huvudförhandling den 24 mars 2022.

I mål B 4198-18, som gällde bl.a. olaga hot, blev den tilltalade delgiven stämningsansökan i januari 2020. Först i november 2021 kallade tingsrätten till huvudförhandling. Den enda åtgärd som vidtogs i tiden däremellan var ett svar till åklagaren i oktober 2020 angående målets status.

I mål B 109-19, som gällde misshandel, skulle huvudförhandling ha hållits i januari 2021. Förhandlingen ställdes in eftersom försvararen var bokad i en annan förhandling samma dag. Därefter vidtogs inga åtgärder förrän den 10 mars 2022 då tingsrätten kallade till huvudförhandling i september 2022.

I mål B 371-19, som gällde bl.a. vårdslöshet i trafik, utfärdades stämning i december 2019. Den 23 oktober 2020, 12 januari 2021 och 5 oktober 2021 inkom åklagaren med förfrågningar om när målet beräknades sättas ut till huvudförhandling. Av handlingarna i akten framgick inte huruvida någon av dessa förfrågningar besvarades. Den 9 november 2021 kallade tingsrätten till huvudförhandling som hölls den 15 februari 2022.

JO Katarina Pahlsson: En rättegång ska enligt 2 kap. 11 § regeringsformen, RF, genomföras rättvist och inom skäligen tid. För brottmålen gäller enligt 45 kap. 14 § första stycket rättegångsbalken, RB, att rätten efter att åtal har väckts ska bestämma tid för huvudförhandling så snart som möjligt. JO har vid flera tillfällen uttalat att det är angeläget att domstolar följer den regeln. Detta bl.a. för att kvaliteten på den muntliga bevisningen blir sämre ju längre tid som går och att dröjsmål med handläggningen också innebär en påtaglig olägenhet för de inblandade som måste leva i ovisshet och känna oro över utgången. Om en planerad huvudförhandling blir inställd av någon anledning måste rätten snarast kalla till en ny huvudförhandling så att målet kan avgöras. Om det föreligger någon form av hinder mot att sätta ut målet på nytt måste rätten regelbundet bevaka om hindret kvarstår. (Se t.ex. JO 2019/20 s. 66.)

I många av de mål som jag har granskat har det varit fråga om en eller flera perioder med påfallande långa tidsuppehåll där tingsrätten utan förklaring inte har vidtagit några åtgärder för att sätta ut målen till huvudförhandling. I t.ex. mål B 702-18 gjordes inte något utsättningsförsök förrän mer än tre år efter att tingsrätten informerades om att den tilltalade befann sig i Sverige. I mål

B 4034-16 kallade tingsrätten till huvudförhandling först drygt tre år efter att den första förhandlingen ställdes in och i mål B 371-19 dröjde det drygt två år från det att stämningen utfärdades till att huvudförhandlingen genomfördes.

Den passivitet som präglat handläggningen i många mål är helt oacceptabel. I flertalet av målen saknas dessutom förklaring till passiviteten. Som framgått har åklagaren i flera enskilda mål uppmärksammat tingsrätten på att det verkar ha blivit liggande, men i t.ex. mål B 3141-18, B 702-18 och B 371-19 tycks förfrågningarna inte ens ha blivit besvarade. Det är anmärkningsvärt.

Sammantaget är jag mycket kritisk till att tingsrätten inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att sätta ut målen till huvudförhandling och därmed avgöra målen inom skälig tid. Jag ser mycket allvarligt på tingsrättens bristande hantering av de äldre brottmålen. Granskningen av brottmålen ger överlag intryck av att tingsrätten inte arbetar tillräckligt aktivt med de processuella verktyg som finns, exempelvis möjligheten att uppta bevisning utom huvudförhandling enligt 46 kap. 3 § andra stycket RB, att meddela deldom enligt 30 kap. 4 § RB eller att avgöra målet i den tilltalades utevaro eller pröva förutsättningarna för hämtning eller häktning med stöd av 46 kap. 15 a § samt 15 § samma balk. Som jag redan har påtalat saknas det dessutom tydliga rutiner för utsättning och de äldre målen verkar inte prioriteras eller följas upp ordentligt. Utöver vad jag tidigare framhållit vill jag i detta sammanhang understryka vikten av att varje utsättningsförsök dokumenteras. Det ger ytterligare underlag för uppföljningar och planeringen av utsättningen av målen.

Som tingsrätten lyfte fram i det avslutande mötet kan det förstås finnas utmaningar med att boka ut huvudförhandlingar inom rimlig tid. Det påvisar dock enligt min mening ytterligare vikten av att utsättningsförsök görs i samband med eller i vart fall i nära anslutning till att en huvudförhandling ställs in. I annat fall riskerar handläggningen att dra ut på tiden mer än nödvändigt.

Delgivning av stämning och kallelser

En betydande orsak till att handläggningen drog ut på tiden var att det var svårt att delge den tilltalade och i flera mål hade tingsrätten inte gjort tillräckliga ansträngningar för att få denne delgiven. Några exempel på detta var följande.

I mål B 1122-18, som gällde bl.a. rån, fick tingsrätten i augusti 2018 kännedom om att det förelåg hinder att delge den tilltalade stämmningsansökan. Det vidtogs därefter ingen åtgärd för att utreda var den tilltalade befann sig förrän i maj 2021, då förfrågan om kontaktuppgifter skickades till Kriminalvården och Migrationsverket. I tiden däremellan meddelade åklagaren tingsrätten att två brott hade preskriberats. Det finns inga noteringar om att tingsrätten vidtagit någon ytterligare åtgärd för att få information om var den tilltalade kunde nås och delges. Enligt dagboksbladet beslutade tingsrätten i januari 2022 att en förhandling skulle ställas in eftersom delgivning inte skulle hinna ske i tid.

I mål B 1560-18, som gällde grovt rattfylleri, ställdes en huvudförhandling in som skulle ha ägt rum i september 2019 p.g.a. att den tilltalade inte var delgiven. I oktober 2020 utfärdade tingsrätten en personefterlysning. Däremellan finns inte någon dokumenterad kontroll av var den tilltalade kunde nås och delges. I december 2020 beslutades att ytterligare en huvudförhandling skulle ställas in p.g.a. bristande delgivning. Därefter vidtogs ingen åtgärd förrän i januari 2022 då det beslutades om delgivning genom stämningsman.

I mål B 2417-18, som gällde bl.a. misshandel, inkom två tilläggsstämmingar i april 2020. Den tilltalade hade inte delgetts dessa när det i augusti 2020 inkom ytterligare en tilläggsstämning. Trots detta skickade tingsrätten enbart den senare tilläggsstämningen till den tilltalade. Kort därpå inkom delgivningskvitto avseende denna. Tingsrätten skickade därefter en påminnelse avseende de första tilläggsstämmingarna men vidtog sedan ingen åtgärd förrän den 15 september 2021, efter att den tilltalade kontaktade tingsrätten om byte av försvarare. Av dagboksbladet framgick inte om tingsrätten vid det tillfället försökte få den tilltalade att bekräfta delgivningen, men handlingarna skickades därefter till en annan e-postadress.

I mål B 3141-18, som gällde bl.a. misshandel, informerades tingsrätten i januari 2019 per telefon av den tilltalade att han bodde i Portugal. Tingsrätten försökte därefter vid flera tillfällen delge honom genom e-post och nå honom per telefon. Det framgick inte om möjligheterna att delge den tilltalade genom utländska myndigheters försorg hade övervägts. I stället genomfördes ytterligare delgivningsförsök med stämningsman i Sverige och i oktober 2020 utfärdades en personefterlysning. Vid den tidpunkten hade flera huvudförhandlingar ställts in.

JO Katarina Pahlsson: Enligt 7 § delgivningslagen (2010:1932) är det den myndighet som handlägger ett mål eller ärende som ska se till att delgivning sker. Det är angeläget att en domstol arbetar aktivt med delgivning och med regelbundenhet fortsätter att efterforska var den tilltalade kan nås och därmed försöker delge honom eller henne. Ett sådant arbete ökar också förutsättningarna för att målen avgörs inom skälig tid.

För att underlätta eftersökning av en enskild kan tingsrätten begära en s.k. personefterlysning hos Polismyndigheten. Personefterlysningar löper normalt ett år. Under den perioden måste tingsrätten ändå göra egna aktiva efterforskningar av den enskilde, t.ex. genom olika registerslagningar. Även sådana vidtagna åtgärder bör dokumenteras, liksom ställningstaganden till om efterlysningen bör förlängas. (Se t.ex. protokoll från JO:s inspektion vid Södertörns tingsrätt, den 14–16 december 2015, dnr 6685-2015.)

I flera av de mål som jag har granskat är det uppenbart att eftersökningen av den tilltalade har avstannat och att detta bidragit till att handläggningen dragit ut på tiden. I mål B 1122-18 upphörde eftersökningarna av den tilltalade efter att ett hindersbevis inkommit och det dröjde därefter ett år och nio månader innan nya efterforskningsförsök gjordes. I mål B 1560-18 dröjde det ett år efter en inställd

huvudförhandling innan det beslutades om personefterlysning. Tingsrätten tycks varken under den perioden eller under den tid då personefterlysning gällde ha gjort några efterforskningar för att ta reda på var den tilltalade befann sig. Det fanns heller inte någon dokumentation om att tingsrätten tagit ställning till om efterlysningen skulle förnyas efter ett år. Så långa perioder av passivitet är givetvis inte acceptabla och jag anser att tingsrätten i ett tidigare skede borde ha övervägt en personefterlysning.

Det är viktigt att alla möjligheter för att få den tilltalade delgiven utnyttjas. I mål B 2417-18 ledde den bristande kontrollen till att den tilltalade enbart blev delgiven den senast inkomna tilläggsstämningen och det krävdes därför ytterligare delgivningsförsök avseende äldre stämningsansökningar. I mål B 3141-18 borde tingsrätten ha undersökt om den tilltalade kunde delges utomlands efter att han relativt tidigt i handläggningen informerade tingsrätten om var han bodde. Vidare bör möjligheten till muntlig delgivning och muntlig bekräftelse på delgivning utnyttjas i handläggningen. Om t.ex. en tilltalad ringer och meddelar att han eller hon är sjuk och förhindrad att inställa sig till en utsatt förhandling bör denne på det sättet många gånger kunna delges en ny tid för huvudförhandling.

Utfärdande av stämning

I ett antal av de äldre brottmålen tog det förhållandevis lång tid från det att ansökan om stämning kom in till tingsrätten till dess att stämning utfärdades, bl.a. i följande mål. I mål B 2767-18 kom stämningsansökan in den 3 april 2019 och stämning utfärdades den 6 maj 2019, i mål B 3141-18 kom motsvarande in den 20 september 2018 och stämning utfärdades den 10 oktober 2018, i mål B 4198-18 kom ansökan in den 13 december 2019 och stämning utfärdades den 9 januari 2020 och, slutligen, i mål B 315-19 kom en tilläggsstämning in den 17 december 2019 och stämning utfärdades den 23 januari 2020.

JO Katarina Pålsson: När en stämningsansökan kommer in ska rätten enligt 45 kap. 8 § RB pröva om ansökan ska avvisas. Denna prövning bör ske snarast och i allmänhet i anslutning till att åtal väcks. Om ansökan inte avvisas ska rätten enligt 45 kap. 9 § RB utfärda stämning på den tilltalade att svara på åtalet. Någon tidsfrist för utfärdande av stämning finns inte men bestämmelsen förutsätter att stämning utfärdas utan dröjsmål. Det är också angeläget, dels av det skälet att den tilltalade inte ska vara ovetande om att åtal väckts, dels eftersom vissa rättsverkningar är knutna till den tidpunkt då den tilltalade delges stämningen. Det är givet att det kan krävas vissa överväganden av rättslig art innan ett beslut om stämning kan fattas. I ett brottmål bör emellertid stämning inte utfärdas senare än inom ett par veckor efter det att stämningsansökan kom in till rätten. (Se bl.a. JO 1989/90 s. 30 och mitt beslut den 24 februari 2022, dnr 1685-2020.)

I de nyss redovisade målen dröjde det mellan tre och nästan sex veckor innan stämning utfärdades. En sådan tidsåtgång är inte godtagbar. Jag uppmärk-

sammade dock vid genomgången av de brottmål som kommit in sedan årsskiftet 2021/22 att tingsrätten numera bevisstämmer samma dag eller inom ett par dagar från det att åtal väckts. Detta är naturligtvis tillfredsställande.

Häktningsfrågor

Vid granskningen av tingsrättens 25 senaste häktningsbeslut uppmärksammades att åklagaren i häktningsframställan i de flesta fall hade begärt tillstånd att ålägga den misstänkte restriktioner och det i samtliga avseenden som är möjliga. Tingsrätten hade i samtliga fall beviljat detta. Varken av protokollen eller av protokollsbilagorna framkom emellertid om frågan om de enskilda restriktionerna hade belysts under häktningsförhandlingen. Det framgick inte heller om åklagaren då hade utvecklat de särskilda häktningsskälerna eller redogjort för kommande utredningsåtgärder. Tingsrätten hade i samtliga mål som granskades inhämtat ett utdrag från belastningsregistret inför den första häktningsförhandlingen, oavsett vilket särskilt häktningsskäl som åklagaren hade åberopat.

I flera av målen hade åklagaren begärt förlängning av åtalstiden. I de fall den misstänkte motsatte sig begäran höll tingsrätten regelmässigt omhäktningförhandling. När den häktade hade medgett en sådan förlängning fattade tingsrätten beslut om åtalsförlängning antingen i ett protokoll eller direkt på dagboksbladet. I vissa fall angavs vem som hade fattat beslutet om åtalsförlängning medan endast beslutsfattarens initialer framgick i andra fall. Besluten om åtalsförlängning saknade överklagandehänvisning.

JO Katarina Pahlsson: Den 1 juli 2021 trädde ett antal lagändringar i kraft i bl.a. 24 kap. RB som syftade till en effektivare hantering av häktningar och minskad isolering (prop. 2019/20:129). Lagändringarna föranleddes främst av att Sverige under lång tid fått såväl internationell som nationell kritik för både långvariga häktningar och en omfattande användning av restriktioner. De nya reglerna innebär bl.a. att rätten inte längre prövar om ett generellt tillstånd till restriktioner ska meddelas. Istället ska rätten på begäran av åklagaren ta ställning till vilka specifika slag av restriktioner som åklagaren ska få använda i det enskilda fallet, se 24 kap. 5 a § RB. Restriktionerna kan t.ex. avse inskränkningar i rätten att placeras tillsammans med andra intagna, följa vad som händer i omvärlden eller ta emot besök (se 6 kap. 2 § häkteslagen [2010:611]).

Av de granskade protokollen framgick endast att den misstänkte motsatt sig att restriktioner meddelades, men det fanns inte någon uppgift om att åklagaren hade utvecklat skälerna till varför specifika restriktioner hade begärts. Enligt min mening ger detta intrycket av att tingsrätten inte hade gjort en sådan självständig prövning som förutsätts i 24 kap 5 a § RB. Detta förstärks av att protokollen dessutom regelmässigt saknade en redogörelse för vad åklagaren angett i fråga om de särskilda häktningsskälerna. Exempelvis kan vad den enskilda kollusionsfaran består i, på vilket sätt åklagaren menar att den misstänkte kan försvåra utredningen liksom graden av kollusionsfara få

betydelse för vilken inskränkning som åklagaren ska få meddela i det enskilda fallet. Åtgärden ska vidare vara proportionerlig. För att uppnå syftet med lagändringen är det enligt min mening viktigt att frågan om behovet av de specifika restriktionerna genomgående blir föremål för argumentation av parterna inför rätten, och att tingsrätten redovisar vilka omständigheter som då har förts fram (se a.a. prop. s. 38 f.). I annat fall blir det nya kravet i 24 kap. 5 a § RB i det närmaste rent illusoriskt. En redovisning i häktningsprotokollet av parternas utveckling av sin respektive talan bidrar också till en ökad rättssäkerhet för den enskilde och kan dessutom vara värdefull för ordföranden vid en omhäktningförhandling (se protokollet från min inspektion av Lunds tingsrätt den 19–21 november 2019, dnr 7403-2019 och JO 2021/22 s. 89).

Sedan den 1 juli 2021 ska vidare åklagaren i samband med en begäran om åtalsförlängning redovisa en tidsplan för förundersökningen, se 24 kap. 18 § andra stycket RB. Eftersom det är rättens ansvar att särskilt se till att utredningen i ett mål där den misstänkte är häktad bedrivs så skyndsamt som möjligt vill jag erinra om vikten att domstolen efterfrågar och följer upp en sådan tidsplan (se tredje stycket samma bestämmelse).

Det är positivt att tingsrätten regelmässigt höll omhäktningförhandling i de fall den häktade motsatte sig en begäran om åtalsförlängning (se nyss nämnda JO 2021/22 s. 89 och mitt beslut den 19 januari 2021, dnr 676-2019). I anslutning till detta vill jag dock understryka att ett beslut om åtalsförlängning bör nedtecknas i ett särskilt dokument och inte endast i dagsboksbladet. Det ska också tydligt framgå vem som har fattat beslutet (se 6 kap. 1 och 2 §§ RB). Det är alltså inte godtagbart att domaren återges med endast initialer. Ett beslut om häktning och restriktioner får överklagas särskilt, vilket också ska framgå av beslutet (se 49 kap. 5 § 6 och 30 kap. 11 § RB).

I det s.k. belastningsregistret finns uppgifter om bl.a. brottmålsdomar och kontaktförbud och tillträdesförbud. Enligt 2 § första stycket 3 lagen (1998:620) om belastningsregister är ett av ändamålen med registret att ge information om sådana uppgifter som behövs i verksamheten hos allmänna domstolar för straffmätning och val av påföljd. En myndighet som har rätt att få uppgifter ur registret ska i varje särskilt fall noga pröva behovet av information (7 §). Av 46 kap. 9 § RB framgår att det vid huvudförhandling i brottmål i den utsträckning det behövs ska redovisas uppgifter om den tilltalade från belastningsregistret. Det finns inte någon särskild bestämmelse i 24 kap. RB om eller när uppgifter ur belastningsregistret ska läggas fram vid en häktningförhandling.

Inför häktningförhandlingarna i samtliga granskade mål hade tingsrätten hämtat in ett belastningsregisterutdrag och av protokollen att döma då även oftast redovisat uppgifterna. Detta tycktes vara rutin vid tingsrätten. I ett mål, B 635-22, hade tingsrätten till och med tagit in och redogjort för ett utdrag vid förhandlingen trots att åklagaren endast hade åberopat s.k. kollusionsfara som särskilt häktningsskäl. Jag överväger att inom ramen för min tillsynsverksamhet

närmare undersöka praxis och lagstödet för inhämtande av belastningsregisterutdrag inför häktningsförhandling och gör därför inte nu några uttalanden.

I samtliga fall där åtal var väckt hade tingsrätten i samband med att stämningsansökan kommit in kontrollerat åtalet mot brottsmisstanken som låg till grund för häktningsbeslutet. Och det var tydligt angett vem som hade utfört åtgärden. Detta är mycket positivt.

Tvistemål

Allmänt om handläggningen av målen – långsam handläggning, avsaknad av tidsplaner m.m.

Vid granskningen av tingsrättens äldsta dispositiva tvistemål kunde det konstateras att flera av dem saknade sammanställningar. Tidsplaner hade visserligen upprättats, men de var kortfattade och hade i flera fall direkt blivit inaktuella till följd av att parterna beviljats anstånd och hade därefter inte uppdaterats. I övrigt noterades ett flertal dröjsmål med att sätta ut målen till muntlig förberedelse och att tingsrätten sällan meddelade att förberedelsen var avslutad. Tid för huvudförhandling hade i de flesta fall inte bestämts förrän sent i handläggningen.

I familjemålen noterades att tingsrätten i allmänhet höll en första muntlig förberedelse relativt nära inpå att svaromål inkommit. Det var emellertid endast i ett fåtal sådana mål som tingsrätten upprättade en tidsplan för den fortsatta handläggningen. Ofta förekom upprepade muntliga förberedelser, såvitt framgick endast för att se om förutsättningarna för en samförstånds lösning förbättrats.

Som exempel där de nämnda bristerna i handläggningen förekom kan nämnas följande mål.

a) *Dispositiva tvistemål*

Mål T 4142-18, som avsåg en fordran, inleddes genom en ansökan om stämning den 3 december 2018. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 14 oktober 2019 och ett fortsatt sammanträde för muntlig förberedelse hölls först den 15 februari 2022. Vid tidpunkten för inspektionen var huvudförhandlingen preliminärt inbokad veckorna 3–6 nästa år, 2023. En omfattande skriftväxling hade ägt rum i målet.

Mål T 4273-18, som avsåg en fordran, överlämnades från Kronofogdemyndigheten den 13 december 2018. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls först den 15 januari 2020. I protokollet antecknades att parterna förelades att ge in vissa uppgifter och slutliga bevisuppgifter vid vissa tidpunkter. I skriftväxlingen därefter beviljades parterna anstånd att inkomma med sina uppgifter och tidsplanen fick därför aldrig någon egentlig betydelse. En ny tidsplan upprättades inte. Den 1 februari 2021 bokades tid för huvudförhandling som fick ställas in p.g.a. sjukdom. Målet sattes ut på nytt till den 2–3 december 2021. Tingsrätten meddelade inte att förberedelsen skulle anses vara avslutad

enligt 42 kap. 15 a § RB. Efter att huvudförhandlingen påbörjats återopades ny muntlig och skriftlig bevisning. Vid tidpunkten för inspektionen hade målet ännu inte avgjorts och parterna hade totalt begärt och beviljats anstånd vid 28 tillfällen.

Mål T 1786-19, som avsåg återgång av gåva enligt 7 kap. 4 § ärvdabalken, inleddes genom en ansökan om stämning den 15 maj 2019. Ett sammanträde för muntlig förberedelse bokades till den 17 mars 2020 men ställdes in med kort varsel på begäran av svarandena, som gjorde gällande att käranden ännu inte angett grunderna för sitt yrkande. Ny tid för sammanträde bokades till den 31 augusti 2020. I protokollet för sammanträdet antecknades att parterna förelades att ge in yttrande och slutliga bevisuppgifter vid vissa tidpunkter och att målsättningen var att en huvudförhandling skulle hållas i januari 2021. I skriftväxlingen därefter begärde och fick parterna anstånd att inkomma med sina yttranden. Någon ny tidsplan upprättades inte. Mellan den 11 juni 2021 och den 8 februari 2022 vidtogs inga handläggningsåtgärder i målet. Den 17 februari 2022 bokades huvudförhandling till den 27–28 oktober 2022. Vid tidpunkten för inspektionen hade tingsrätten inte gjort någon sammanställning i målet eller meddelat att förberedelsen skulle anses vara avslutad enligt 42 kap. 15 a § RB.

Mål T 3907-19, som avsåg en fordran, inleddes genom en ansökan om stämning den 7 november 2019. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 28 augusti 2020. I protokollet antecknades bl.a. att parterna förelades att ge in yttrande och samlade bevisuppgifter vid vissa tidpunkter. I skriftväxlingen därefter begärde och fick parterna anstånd att inkomma med sina yttranden varför tidsplanen aldrig fick någon egentlig betydelse. Någon ny tidsplan upprättades inte. Vid tidpunkten för inspektionen hade tingsrätten inte gjort någon sammanställning i målet eller meddelat att förberedelsen skulle anses vara avslutad enligt 42 kap. 15 a § RB. Någon tid för huvudförhandling hade heller inte bokats in. En omfattande skriftväxling hade ägt rum där tingsrätten till synes slentrianmässigt skickat respektive parts yttranden till motparten med föreläggande om nytt yttrande. I målet hade det begärts och beviljats anstånd vid 17 tillfällen.

b) Indispositiva tvistemål

Mål T 1518-20, som avsåg vårdnad om barn m.m., inleddes genom en ansökan om stämning den 27 april 2020. Tingsrätten höll ett sammanträde för muntlig förberedelse den 11 juni 2020 samt ytterligare sammanträden den 13 november 2020 och den 10 februari 2021. I samband med sammanträdena planerade tingsrätten för fortsatta sammanträden och för hur parterna skulle ges tillfälle att bemöta varandras inlagor, men någon egentlig tidsplan upprättades inte och inte heller bestämdes tid för huvudförhandling. Den 1 februari 2022 gav ett av parternas ombud in en skriftlig samförståndslösning.

JO Katarina Pålsson: Även om parterna i tvistemål har ett ansvar för att målet förs framåt är det ytterst rätten som ska driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av det enskilda målet (42 kap. 6 § tredje stycket RB). Detta sker främst genom att rätten genom såväl formell som materiell processledning vidtar olika åtgärder för att styra processens yttre förlopp, men också verkar för att tvistefrågorna blir klarlagda. Det är av vikt att rätten agerar med fasthet i båda avseenden och är aktiv under hela förberedelsen.

När ett skriftligt svaromål har kommit in ska enligt 42 kap. 9 § tredje stycket RB som huvudregel ett sammanträde för muntlig förberedelse hållas så snart som möjligt. Om förberedelsen i för stor utsträckning bedrivs på så sätt att en skrivelse från den ena parten översänds till motparten med ett blankt föreläggande att komma in med ett skriftligt yttrande finns det en risk att domstolen bara blir en brevlåda för parternas skriftväxling och att processen kompliceras ytterligare i stället för att drivas framåt. Enligt min mening är det många gånger ägnat att främja en effektiv handläggning om förelägganden förenas med riktade och avgränsade frågor. Under alla förhållanden bör den ansvarige domaren ta ställning till om en sådan avgränsning kan göras. Som JO tidigare har framhållit kan vidare handläggningstiden i många mål förkortas om rätten i större utsträckning tillämpar en ordning med muntlig förberedelse i syfte att klarlägga parternas ståndpunkter (se t.ex. JO 2004/05 s. 58 och JO:s beslut den 26 april 2006, dnr 1718-2005).

Från det att målen anhängiggjordes vid tingsrätten till dess ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls tog det nio månader i mål T 3907-19, tio månader i mål T 4142-18, drygt ett år i mål T 4273-18 och ett år och tre månader i mål T 1786-19. Jag kan inte se att de utdragna handläggningstiderna har varit motiverade och är mycket kritisk till frånvaron av en aktiv processledning från rätten i dessa mål.

För att säkerställa att tvistemålen avgörs inom skälig tid ska rätten enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket RB upprätta en tidsplan för målets handläggning. Detta krävs dock inte om det på grund av målets beskaffenhet eller något annat särskilt skäl är obehövligt. En omsorgsfullt upprättad tidsplan medför en uppstramning och effektivisering av förberedelsen och ger såväl parterna som rätten en god överblick över processen och vilka åtgärder som återstår att vidta för att få målet till ett avgörande (se prop. 2004/05:131 s. 132 f.). En tidsplan bör normalt innefatta en fullständig planering av målets handläggning, inklusive dag för huvudförhandling. I vissa mål kan det dock av olika skäl vara svårt att med säkerhet planera mer än de närmaste handläggningsåtgärderna. I sådana fall kan en första tidsplan vara mer begränsad. En förnyad tidsplan måste då som regel upprättas senare under handläggningen av målet. I förarbetena betonas dock vikten av att tidsplanen så långt det är möjligt blir fullständig redan från början. (Prop. 1999/2000:26 s. 67 f.)

I flera mål, t.ex. T 4273-18, T 1786-19 och T 3907-19, hölls inte tidsplanen som upprättats i samband med sammanträden för muntlig förberedelse och det upprättades inte heller någon ny tidsplan trots att det inte kan anses ha varit obehövt. Detta är ägnat att motverka det styrande initiativet och sänder en signal till alla inblandade att planerna inte behöver följas. I dialogen med parterna vid bestämmande av tidsplanerna måste det göras klart att dessa är till för att hållas. I de flesta av de granskade målen saknades också tid för huvudförhandling i tidsplanen. Även med beaktande av att tingsrätten kan ha svårigheter med att hitta lediga huvudförhandlingstider bör, som jag nämnt, den tidpunkten bestämmas tidigt och senast i samband med tidsplanens upprättande.

I några mål, t.ex. mål T 4142-18 och T 3907-19, kan jag inte dra någon annan slutsats än att rätten tillåtit en alltför omfattande skriftväxling. Och i det sistnämnda målet, liksom i T 4273-18, har parterna beviljats alltför många anstånd. Dessa mål är exempel på att domstolen i princip har fungerat som en brevlåda. Ett stort antal anstånd, även kortare sådana, riskerar naturligtvis att medföra att målets handläggningstid förlängs i inte oväsentlig mån.

Enligt 42 kap. 16 § RB ska rätten göra en skriftlig sammanställning av parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som dessa grundas på, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas behov av en sammanställning. En sådan sammanställning ger en god överblick över processen och vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att målet ska bli klart för avgörande. Den skapar även förutsättningar för en koncentrerad och effektiv huvudförhandling. Därtill tvingar arbetet med sammanställningen parterna att precisera sina ståndpunkter och kan många gånger vara till stor hjälp vid domskrivningen. (Se Fitger m.fl., Rättegångsbalken, 10 dec. 2021, version 91, JUNO, kommentaren till 42 kap. 16 § RB.)

Sammanställningar hade gjorts i vissa mål, t.ex. T 4142-18, men saknades i andra, såsom T 1786-19 och T 3907-19, trots att det inte kan sägas ha varit obehövt. Jag vill även beträffande tvistemålen framhålla vikten av att rätten använder sig av de verktyg som RB tillhandahåller för att föra målet framåt. Utöver det jag tidigare har framhållit bör rätten använda även möjligheterna att meddela s.k. stupstocks förelägganden eller att förberedelsen vid viss tidpunkt ska anses vara avslutad (42 kap. 15 och 15 a § RB). I endast få av de granskade tvistemålen hade tingsrätten meddelat stupstocks föreläggande.

Det kan däremot finnas ett värde i att låta de indispositiva tvistemål som gäller vårdnad om och umgänge med barn ta något längre tid, om det kan ge bättre förutsättningar för parterna att nå en hållbar samförståndslösning. Tingsrätten har dock fortfarande ett ansvar för att driva målet mot ett avgörande. Om en tidsplan inte görs bör tingsrätten planera för en huvudförhandling absolut senast när den utredning som bedömts nödvändig för att kunna avgöra målet har hämtats in. Självklart bör detta kunna anstå om tingsrätten förordnat om samarbetsamtal eller s.k. medling eller om det kan antas att parterna under

rättens ledning kan nå en överenskommelse. Om sådana ansträngningar inte visar sig framgångsrika bör åtgärder vidtas för att nå ett avgörande. Det bör alltså inte förekomma att tingsrätten håller fortsatta sammanträden endast i hopp om att förutsättningarna för en samförståndslösning ska förbättras med tiden.

I mål T 1518-20 hölls upprepade muntliga förberedelser trots att det inte fanns något interimistiskt beslut att utvärdera. Någon egentlig tidsplan upprättades inte heller. Jag har svårt att se vad syftet med handläggningen har varit. Även om parterna till slut nådde en överenskommelse är jag kritisk till att tingsrätten inte drev processen framåt. Den utdragna handläggningstiden hade sannolikt kunnat undvikas om tingsrätten i ett tidigare skede upprättat en tidsplan för den fortsatta handläggningen eller tidigare satt ut målet till huvudförhandling.

Beslut om umgänge i mål om vårdnad om barn m.m.

I mål T 2472-20 förordnade tingsrätten i ett interimistiskt beslut att umgänge i närvaro av umgängesstöd skulle äga rum ”i Borlänge eller på annan ort om parterna själva kommer överens om det och socialtjänsten har möjlighet att bistå parterna i deras överenskommelse”. I mål T 2442-20 förordnade tingsrätten att umgänget skulle äga rum på ”plats som umgängesstödet anser lämplig”.

JO Katarina Pålsson: Enligt 6 kap. 15 a § föräldrabalken, FB, får rätten på talan av en förälder som vill umgås med sitt barn, besluta om umgänge mellan barnet och den föräldern. Rättstvister mellan enskilda får enligt 11 kap. 5 § RF inte utan stöd av lag avgöras av andra myndigheter än domstolar. Det saknas författningsstöd som gör det möjligt för tingsrätten att delegera sitt beslutsfattande om umgänge till någon annan. Förordnanden som innebär att tingsrätten överlämnar åt socialförvaltningen att bestämma tidpunkten för umgänget eller där tingsrätten lämnar öppet under vilka dagar och på vilka platser umgänget ska äga rum – eller där detta ska bestämmas i samråd med föräldrarna och umgängesstödet – är alltså inte lagligen grundade (se t.ex. protokoll från min inspektion av Lunds tingsrätt den 19–21 november 2019, dnr 7403-2019 och mitt beslut den 19 januari 2021, dnr 1325-2020).

I de två nämnda familjemålen lämnade tingsrätten över till parterna och/eller socialförvaltningen att bestämma platsen för umgänget. Jag är kritisk till detta. Som en avslutande positiv observation vill jag emellertid framhålla att tingsrätten i samtliga granskade fall då frågan om umgängesstöd aktualiserades inhämtade yttrande från socialnämnden innan beslut i umgändefrågan fattades.

Onödiga bilagor till domar

I flera tvistemål hade onödiga bilagor fogats till domarna, såsom FT 3001-21, FT 4389-21 och FT 4052-21. I sistnämnda mål angavs att käranden hade framställt yrkande och grunder enligt två bilagor till domen. De bestod av kärandens överlämnandeskrift från Kronofogdemyndigheten jämte bilagor om sammanlagt 28 sidor bestående av fullmakt, registreringsbevis, beställningsbekräftelse, allmänna villkor och fakturor.

JO Katarina Pålsson: En tvistemålsdom ska i skilda avdelningar ange bl.a. domslutet, parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som dessa grundas på och domskälen med uppgift om vad som är bevisat i målet, se 17 kap. 7 § RB. En treskodom eller dom där talan bifalls på grund av svarandens medgivande får dock enligt 8 § samma kapitel utfärdas i förenklad form. Av 22 § ärendeförordningen framgår att innehållet i en dom som utfärdas i förenklad form inte behöver redovisas i skilda avdelningar och att de omständigheter som yrkanden eller bestridanden grundas på får redovisas i en bilaga.

Det finns alltså inte något hinder mot att i en treskodom eller dom där talan grundas på medgivande redovisa de omständigheter som karendens yrkande bygger på genom att hänvisa till en bilaga. Målsättningen måste dock vara att utforma en dom så att den blir begriplig för alla som tar del av den och att det inte råder någon oklarhet om vad rättskraften omfattar. Information som saknar relevans för prövningen av saken eller för förståelse av domen bör undvikas. JO har tidigare framhållit att de handlingar som fogas till en dom bör vara av betydelse för redovisningen av de omständigheter som karendens yrkanden grundas på (se t.ex. protokoll från JO:s inspektion av Blekinge tingsrätt den 11–13 november 2014, dnr 6003-2014). Jag har samma uppfattning. Det finns också en risk för spridning av integritetskänsliga uppgifter om bilagor slentrianmässigt fogas till domar.

Att utforma tvistemålsdomar på det sätt som tingsrätten hade gjort i de nämnda målen leder till att domarna blir översködliga och svårlästa. Vid det avslutande mötet förklarade tingsrätten att skälet till att många bilagor ibland knyts till ett avgörande är det digitaliserade arbetssättet, som innebär att flera bilagor förs in i målhanteringssystemet tillsammans i ett samlat dokument. Även om jag kan ha förståelse för att det är ett enkelt och snabbt arbetssätt menar jag att detta bör kunna åtgärdas vid registreringen av olika filer i målet. Min ståndpunkt är således att endast relevanta bilagor bör knytas till ett avgörande.

Ärenden

Handläggningen av ärenden om anordnande av godmanskap och förvaltarskap

Granskningen av ärenden om anordnade av godmanskap och förvaltarskap tydde på att handläggningen överlag var god, besluten välmotiverade och omloppstiderna tillfredställande. I några ärenden gällande godmanskap hade dock handläggningen dragit ut på tiden, vilket tycks bero på problem med rekrytering av ställföreträdare som dessutom förvärrats av pandemin. I två av de granskade ärendena kunde överförmyndarnämnden inte föreslå någon god man med följd att tingsrätten avslog ansökningarna (Ä 930-20 och Ä 3385-19). I några ärenden, som vid tidpunkten för inspektionen ännu inte avgjorts, hade överförmyndarnämnden fått flera anstånd att inkomma med förslag på lämplig ställföreträdare. I Ä 567-21, som inleddes genom en ansökan den 17 februari 2021, inkom överförmyndarnämnden efter flera anstånd med förslag på god man den 14 mars 2022. I Ä 2446-21, som inleddes genom en ansökan den 6 juli

2021, fick överförmyndarnämnden flera anstånd, varav det senaste t.o.m. den 10 maj 2022. Av ansökan framgick att huvudmannen, som inte kunde få hjälp av några anhöriga, inte betalade hyran och därför riskerade att vräkas.

JO Katarina Pålsson: Det är angeläget att den som behöver hjälp av en ställföreträdare kan få det utan dröjsmål. Det gäller särskilt när omständigheterna, som i Ä 2446-21, påkallar brådskande åtgärder. I de fall handläggningstiderna har varit alldeles för långa tycks dröjsmålen dock inte ha grundat sig i brister hos tingsrätten eller överförmyndarnämnden utan i svårigheter med att rekrytera ställföreträdare. Det är naturligtvis otillfredsställande, och särskilt att det i ett par ärenden har lett till avslag av ansökningarna.

Vid protokollet

Maria Östling

Justerat den 22 juni 2022

Katarina Pålsson